

## Italialainen uusfeminismi naisemansipaation ja institutionalisoituneen luokkataistelun kritiikkinä

TUIJA PARVIKKO

Suomalaisesta näkökulmasta italialainen yhteiskunta on perinteisesti näyttäytynyt naisen ja miehen välisen tasa-arvon »takapajulana». Italialainen nainen saavutti äänioikeuden vasta vuonna 1946 ja vielä nykyäänkin, 1980-luvun puolivälissä, suuri osa italialaisista naisista on pysyvästi työmarkkinoiden ulkopuolella. Vastaavasti Suomea on totuttu pitämään yhtenä sukupuolten välisen tasa-arvon edelläkävijämaista. Meillähän nainen on »päässyt» vaaliurnille vuosisadan alkuvuosista lähtien.

Kun Suomessa keskustellaan uudesta naisliikkeestä, katseet kääntyvät tavallisesti angloamerikkalaisia maita ja Skandinaviaa kohti. (Ks. esim. Aino Saarinen 1984, 277—287) Voidaan kysyä, mihin unohtuvat Saksan Liittotasavalta, Ranska ja Italia, mannereurooppalaisen uusfeminismin »kolme kovaa maata». Tässä kirjoituksessa luodaan lyhyt katsaus yhteen noista kolmesta, Italiaan, joka suomalaisesta perspektiivistä on kaiketi kaikkein vähiten tunnettu. Uuden naisliikkeen profiilia luotaessa sitä ei kuitenkaan voida sivuuttaa. Päinvastoin olisin valmis väittämään, että italialainen feminismi muodostaa yhden mielenkiintoisimmista ja omaleimaisimmista alueista feminististen liikkeiden koko kirjossa — eikä vähiten politiikan tutkimuksen näkökulmasta. Sen tarkastelu on virkistävää myös siksi, että Suomessa feminismi on pitkälti palautettu tekniseksi ja juridiseksi

ongelmaksi. Katsaus Italiaan herättää kysymyksen, olemmeko me sittenkään niin tasa-arvoisia kuin luulemme olevamme. Onko feminismissä ylipäänsä kysymys tasa-arvosta?

Italialaiseen feminismiin kohdistettu kritiikki on väittänyt, että se olisi 1960-luvun lopulla tullut Italiaan tuontitavarana tai ainakin opiskelijaliikkeen kylkiäisenä ja siksi se ei olisi löytänyt autenttista ponnistusvoimaa maan yhteiskunnallispoliittisista oloista jääden keskiluokan terapeuttiseksi kapinoinniksi. (Seroni 1977, 213)

Yasmine Ergasin mukaan Italian yhteiskunnallinen kehitys oli kuitenkin 1960-luvun puoliväliin tultaessa edennyt pisteeseen, jossa se asetti nuoret naiset voimakkaaseen roolikonfliktitilanteeseen emansipaation ja perhekeskeisten feminiinisten mallien väliin. Tämä sukupolvi oli ensimmäinen, jolle äänioikeus näyttäytyi »luonnollisena» oikeutena, jolle yliopistosivistyksen, ehkäisyvälineiden jne. hankinta oli mahdollista; jolle ylipäänsä avautui yhteiskunnassa muitakin mahdollisuuksia kuin »naimisiin pääseminen». Samaan aikaan perhe-elämä kuitenkin edelleen perustui sisäistettyihin perinteisiin arvoihin ja eriytyneisiin sukupuolirooleihin. (Ergas 1982, 259)

Vaikka feminismi ei luonnollisesti noussut pelkästään omalakisesti tästä roolikonfliktitilanteesta, Ergasin huomautus on paikallaan, jotta muistettaisiin italialaisesta feminismitä

puhuttaessa kysymyksen olevan laajasta joukkoliikkeestä ja mielipideilmastosta, jolla oli tietty kasvupohjansa siinä ajassa, jota Italiassa 1960- ja 1970-lukujen taitteessa elettiin. Sen poliittista profiilia on siis etsittävä ennenkaikkea maan sisäisistä oloista.

Tällöin on otettava huomioon ennen muuta kaksi seikkaa. Toisaalta Italiaan oli toisen maailmansodan jälkeen muodostunut vahva puoluevasemmisto kommunistipuolue PCI sen voimakkaimpana osana (Vanhan sosialistipuolueen, PSI:n, kannatus oli jatkuvasti kutistumassa). Toisaalta sodan päättyessä koki syntynsä ns. demokraattinen naisliike Unione Donne Italianen (UDI) johdolla. Lisäksi ammattiliitoilla, katolisilla ja erilaisilla muilla järjestöillä oli omaa naistoimintaa.

Onkin kysyttävä, miksi nämä jo olemassaolleet muutosvoimat eivät kyenneet kanavoimaan italialaisten naisten keskuudessa syntyntä tyytymättömyyttä. Ja miksi sitä ei myöskään kyennyt kanavoimaan nouseva opiskelijaliike eikä ääriavasemmisto, vaan feminismi irtaantui myös niistä omaksi autonomiseksi liikkeekseen?

Italialaisen feminismin hahmottamista vaikeuttaa sen moni-ilmeisyys ja sisäinen ristiriitaisuus. Oikeastaan ei ollut kysymys yhdestä monoliittisestä liikkeestä vaan useista eri liikkeistä, jotka alinomaan yhtyivät ja erosivat. Tämän kirjoituksen otsikko avaa kuitenkin näkökulman, josta on mahdollista tarkastella koko liikettä »yhtenä». Heterogeenisuudestaan huolimatta se asettui kokonaisuudessaan konfrontaatioon kaikkien sitä edeltäneiden muutosvoimien kanssa etsien naisen vapautusliikkeelle itsenäistä elintilaa ja itsenäisiä kysymyksenasetteluja.

Tässä kirjoituksessa pyritäänkin hahmottamaan niitä temaattisia perusteita, joita italialaiselle feminismille debatissa PCI:n ja ääriavasemmiston kanssa kehittyi. Tällöin painottuu ajallisesti 1970-luvun alkupuoli ja vain pinnalta raapaisten päästään siihen suureen kysymykseen, joka Suomessakin jollain tavalla huomioitiin, nimittäin aborttiin. Vaikka vuoden 1978 aborttilaki ja sitä edeltänyt taistelu olikin italialaisen feministiliikkeen suuri voimannäyttö, oli se samalla traumaattinen voimainkoetus. Se piratoi ennestäänkin hajanaista liikettä niin, että jotkut tutkijat ovat jakaneet italialaisen feminismin kahteen vaiheeseen juuri tämän kysymyksen

pohjalta. Niinikään tässä kirjoituksessa jätetään nykypäivä rauhaan, eikä yritetä arvuutella, tuleeko italialainen feministiliike todella uudelleen naisten rauhanliikkeen muodossa, kuten Italiassa on jo ehditty povata.

### Feminismi ja opiskelijaliike

Kuten edellä on jo viitattu, italialainen uusfeminismi nosti päätään siinä samassa hyökyaallossa, joka pyyhkäisi yli koko läntisen maailman Vietnam-liikkeenä, black powerina, opiskelijamellakoina jne. Ensimmäisenä Yhdysvalloissa noussut liikehdintä levisi pian Eurooppaan ja sai vastineensa myös Italiassa huipentuen vuoden 1969 »kuumaan syksyyn». Italialaiselle liikehdinnälle oli luonteenomaista, ettei se rajoittunut yliopistojen kampusalueille vaan levisi tehtaisiin ja muille työpaikoille kietoutuen erilaisten ulkoparlamentaaristen ja ääriavasemmistolaiten ryhmittymien monimutkaiseksi verkoksi.

Ensimmäinen leimallisesti feministisiin teemoihin sitoutunut järjestö oli syntynyt jo joulukuussa 1966, jolloin Il Gruppo di Demistificazione Autoritarismo (DEMAU) aloitti toimintansa Milanossa. Sitä voidaan pitää jonkinlaisena »välittävänä tekijänä» opiskelijaliikkeen ja varsinaisten feminististen ryhmien välillä. Toisaalta se oli vielä voimakkaasti sidoksissa opiskelijaliikkeeseen, mutta toisaalta se nosti esiin monia teemoja, jotka feministinen liike omakusi ja kehitti eteenpäin.

Manifestissaan vuodenvaihteessa 1966/67 DEMAU määrittelee syntytaustakseen tyytymättömyyden olemassaoleviin naisjärjestöihin. Sen kritiikin kärki kohdistui ennen kaikkea UDI:en ja vasemmistopuolueiden sekä ay-liikkeen naisjärjestöihin, joita se syytti institutionalisoinnista, autoritaarisesta ja hierarkisesta politiikantekotavasta ja naiskysymyksen laistamisesta pelkäksi juridiseksi ja tekniseksi työnjakoa koskevaksi kysymykseksi. (Spagnolletti 1974, 25)

DEMAU halusi sanoutua irti emansipatorisesta ja integroivasta naisliikkeestä, johon UDI ja vasemmistopuolueiden naisjärjestöt sen mukaan lukeutuivat. Emansipaatio ei merkinnyt DEMAU:lle naisen vapautumista, vaan kohot-



tamista juridisesti tasa-arvoiseksi miehen rinnalle patriarkaalis-autoritaarisen juridiikan ja arvomaailman valmiiksi luomassa viitekehyydessä. Naisen todellisessa vapautumisessa ei ollut kyse naisen aseman parantamisesta annetuissa olosuhteissa, vaan olosuhteiden, patriarkaalis-autoritaarisen yhteiskunnan perusteiden muuttamisesta kokonaisuudessaan. (Spagnoletti 1974, 29—30)

Tässä tulee esille kaksi koko feministisen liikkeen kysymyksenasettelun kannalta olennaista seikkaa. Ensinnäkään naisen vapautuminen ei voinut merkitä vallankumousta vallan kaappamisena miehiltä tai vallankäytön uusjakoa olemassa olevien rakenteiden puitteissa. Sen oli merkittävä pyrkimystä vallitsevien valtarakenteiden nihilointiin, ihmisten välisten suhteiden perustamista jollekin muulle kuin autoritaarisille ja hierarkisille valtasuhteille. Feministit tuntevat tässä lähenevän vaarallisesti tulevaisuuden utopiaa ongelmattomasta harmoniaiyhteiskunnasta. Tärkeämpää heidän asenteessaan kuitenkin on olemassaolevan kieltäminen kuin valmiiden tulevaisuudenkuvien maalailu.

Toiseksi tässä naisen vapautuminen yhdistyy ihmisen yleisen vapautumisen näköalaan. Kaikki tähänastiset vapautusliikkeet olivat kuitenkin sivuuttaneet naisen erityisen alistamisen toiminnassaan ja siksi naisen vapautustaistelun oli järjestäydittävä itsenäisesti, autonomisesti ilman alisteista suhdetta johonkin muuhun vapautusliikkeeseen. (Spagnoletti 1974, 25) Naisen alistaminen nähtiin voimakkaasti rakenteellisena, yhteiskunta- ja ajatusjärjestelmään sidoksissa olevana ilmiönä, joka ei katoaisi ilman perustavaa laatua olevia muutoksia koko ihmisen toimintajärjestelmässä.

DEMAU halusi myös korostaa naisen alistamisen erityisyyttä ja suhteellista riippumattomuutta taloudellisista rakenteista. Myöhemmin erityisesti Rivolta Femminile -ryhmä kehitti tätä ajatusta alleviivaten, että naisen riiston muoto on ennen kaikkea seksuaalinen ja se ilmenee seksuaalisena orjuuttamisena perheen sisällä. Näin naisen aseman analyysi ei voi lähteä esim. taloudellisista rakenteista, joihin työväenluokan riiston analyysi on perustettu, vaan sen on lähdeittävä miehen ja naisen välisen suhteen analyysistä, jota ei voi palauttaa mihinkään sen ulkopuoliseen tekijään. Kastratioon naisen

seksuaalisen riiston ilmenemismuotona palataan tuonnempana.

DEMAU erosi vielä kahdessa mielessä ratkaisevasti ns. varsinaisista feministiryhmistä. Ensinnäkin sen toimintamethodi oli analyttinen yhteiskuntatutkimus, jonka tavoitteena oli naisen aseman syväanalyysi antiautoritaarisesta näkökulmasta. Myöhemmille feministiryhmille on enemmänkin ominaista alunperin Yhdysvalloissa aloitettu tiedostusryhmätoiminta, autocoscienza, jossa pyritään jokaisen ryhmän jäsenen henkilöhistorian syväanalyysin kautta tavoittamaan oman aseman erityisyys naisena ja tekemään siitä poliittiset johtopäätökset. Toiseksi DEMAU ei ehdottomasti sulkenut miehiä pois toiminnastaan, vaan päinvastoin pyrki keräämään kaikki asiasta kiinnostuneet mukaan. Monille feministiryhmille taas muodostui ehdottomaksi periaatteeksi ns. separatismi, miesten sulkeminen toiminnan ulkopuolelle.

### Välikirjo

Lopullista pesäeroa opiskelijaliikkeeseen feminismi alkoi tehdä vuonna 1969, jolloin syntyivät ensimmäiset täysin itsenäiset feministiryhmät. Voidaan sanoa, että 1960-luvun antiautoritaarinen liike nosti yleisellä tasolla esiin ongelman, jonka naiset tunnistivat erityisesti omakseen. Naisille autoritarismin kriitikkistä kehittyi koko liikkeessä toimimisen kynnyskysymys. Heiltä evättiin se, mitä julkilausumissa vaadittiin; mahdollisuus toimia täysivaltaisina poliittisina subjekteina.

1960-luvun liike oli arvostellut »vanhoja puolueita» autoritarismista, hierarkisuudesta ja vallankumouksen myymisestä puolueiden välisessä politikoinnissa omien asemien säilyttämiseksi. Omassa politiikassaan se ei kuitenkaan kyennyt kehittämään vaihtoehtoisia käytäntöjä, vaan kompastui juuri siihen, mistä se muita syytti. Liikkeellä oli johtajat ja hierarkinen järjestökoneisto aivan kuten paljon parjatulla parlamentaarilla vasemmistollakin. Sitäpaitsi vuosina 1969—70 koko liike oli kriisiytymässä hajoten 1970-luvulle tultaessa entistä selkeämmin toisistaan erillisiksi ryhmittymiksi. (Monicelli 1978, 38—39)

Liikkeessä toimiviin naisiin oli kuitenkin vedonnut juuri tuo ohjelmallisella tasolla esitetty



antiautoritaarisuus, näköala toisenlaisesta poliitikasta, johon jokainen voisi osallistua omista lähtökohdistaan käsin tasa-arvoisina poliittisina toimijoina. Naisten huomattava jääneensä jälleen kerran kahvinkeitäjäiksi, konekirjoittajiksi ja »toverien tyttöystäviksi» heidän päätöksensä irtaantua itsenäisiksi ryhmiksi liikkeen ulkopuolelle tuntuu varsin johdonmukaiselta. Koska politiikan tekeminen ensimmäisessä persoonassa liikkeen sisällä ei käynyt päinsä, luotakoon siihen mahdollisuudet sen ulkopuolella. Syntyi feministinen iskulause »henkilökohtainen on poliittista».

Biancamaria Frabottan mukaan feministinen liike oli ainut, joka pyrki 1970-luvulla ylläpitämään ja viemään eteenpäin 1960-luvun liikkeen periaatteita. Se oli ainut, joka otti antiautoritaarisuuden vaatimuksen vakavasti loppuun saakka lähtien omista poliittisissa käytännöissään henkilökohtaisesta, paljastaen yksityisen ihmisen henkilökohtaisen tilanteen poliittisen merkityksen sekä sisällöllisesti että ihmiselämän poliittisten muotojen ja ratkaisujen kuvastajana. (Frabotta 1976, 12)

Kun siis 1960-luvun liike tyytyi sanomaan antiautoritaarinen, sanoivat feministit henkilökohtainen ja tunkeutuivat ihmisen privaattiin määrittellen jokaisen persoonallisen henkilöhistorian avulla tämän poliittisuuden.

Jos edellä on ratkaistu feministisen politiikan subjekti, jokainen itse oman henkilökohtaisen tilanteen poliittisuuden syvällisen ymmärtämisen kautta, on vielä määriteltävä sen objekti.

Vaikka 1960-luvun liike olikin jo heilauttanut esirippua privaatin ja julkisen välillä antiautoritaarisilla tunnuksillaan, oli se kuitenkin kohdistanut hyökkäyksensä kärjen sinne minne niin monet ennen sitä, valtiollisiin ja taloudellisiin rakenteisiin. Se tyytyi vain hieman laajentamaan näitä rakenteita lukien mukaan koko poliittisen koneiston ryvettäen siten PCI:n ja PSI:n tämän osana.

Feministien lähtiessä jäljittämään poliittisia ristiriitoja jokaisen henkilökohtaisista elämäntilanteista heidän analyysinsä joutui väistämättä toisiin johtopäätöksiin. Naisen privaattia tarkasteltaessa vastaan tuli sukupuoli ristiriitojen lähteenä ja perhe näiden ristiriitojen ilmenemispäikkänä ja tyyssijana.

Näissä johtopäätöksissä, joita feministit

1960-luvun liikkeestä irrotessaan tekivät, kristallisoitui moni feminististä liikettä luonnehtiva piirre. Ensinnäkin on huomattava, että italialainen uusfeminismi julistautui poliittiseksi alusta alkaen. Alexander Langer on huomauttanut, että italialaiset liikkeet ovat perinteisesti olleet poikkeuksellisen poliittisia moniin muihin maihin verrattuna siinä mielessä, että ne ovat aina asettaneet kysymyksen vallasta ja pyrkineet myös sen haltuunottamiseen. (Langer 1984, 34) Feministejä ei kuitenkaan niinkään kiinnostanut taistelu valta-aparaatista, kuin aiemmin epäpoliittisena pidetyn alueen, privaatin, politiisoiminen. Privaatti nähtiin ennenkaikkea naisen poliittisena kenttänä, jossa hänen alistainen asemansa mieheen kulminoitui. Feminismin poliittiseksi referenssiksi muodostui sukupuoli ja sen politiikantekopaikaksi ihmisen privatit elämäntilanteet.

Yksi ensimmäisistä autonomisista feministiryhmistä oli »Collettivi femminili del movimento studentesco romano», joka aloitti toimintansa Roomassa vuonna 1969. Toisaalta se identifioi itsensä voimakkaasti osaksi yleistä antikapitalistista opiskelija- ja työväenliikettä mutta vaati samaan hengenvetoon naisia järjestäytymään itsenäisiksi toimintaryhmiksi. Se syytti roomalaisen opiskelijaliikkeen miespuolisia tovereita vallankumouksen pettämisestä naisia ignoroiden ja vallankumouksellisten periaatteiden vastaisella autoritaarisella politiikantekotavalla. Se korosti perheen ideologiaa välittävää tehtävää ja naisen reproduktiivisen aseman tärkeyttä järjestelmän pystyessä pysymiselle. (Spagnoletti 1974, 58—59) Collettivin johtopäätös tilanteesta tulee esiin ehdotuksessa, jonka se teki naiskollektiivien poliittiseksi suunnitelmaksi Rooman yliopistossa:

»Taistelu kapitalistista työnjakoa vastaan, joka osuu naiseen perheen kautta, tarkoittaa taistelua perhettä vastaan kapitalistisen järjestelmän tasapainon ideologisena perustana.» (Spagnoletti 1974, 58)

Collettivin esimerkki osoittaa, että italialaisen feminismin suhde ääriivasemmistoon ja puoluevasemmistoon ei selkiytynyt yksinkertaisesti 1960-luvun liikkeestä irtoamalla. Konfrontaatio jatkui pitkän 1970-lukua ja sitä luonnehti vasemmiston taholta jatkuva ymmärtämättömyys

feminismiä kohtaan. Monet feministit jättivät vasemmiston täysin keskittyen toimintaan feministiryhmissä. Toiset harjoittivat ns. kaksoismilitantismia toimien yhtäaikaan sekä jossakin vasemmistojärjestössä, että feministiryhmässä. Lisäksi olivat tietysti vielä ne, jotka eivät koskaan olleet mihinkään vasemmistoryhmään kuuluneetkaan. Kuka sitten edusti puhdasta feminismiä, tekisi tietysti mieli kysyä? Valitettavasti puhdasta muotoa on mahdoton eristää, tai ainakin sitä on turha yrittää tavoittaa poistamalla kaikki »ylimääräiset» tekijät, kuten marxilaiset vaikutukset tms.

Ulkoparlamentaarisella vasemmistolla oli siis vaikeuksia feminismiin suhtautumisessa. Miten puolestaan oli maan suurimman parlamentaarisen vasemmistopuolueen, PCI:n, laita?

### PCI perheideologian tukipilarina

La Rinascita -lehdessä vuonna 1975 ilmestyneessä artikkelissa Adriana Seroni, PCI:n naisosaston vastaava, kirjoittaa:

»Mutta on toki totta, että italialaisen feminismin rajoitteena on juuri olla ottamatta huomioon, tai ottaa liian vähän, italialaista todellisuutta: todellisuutta, jota luonnehtii voimakkaan demokraattisen naisliikkeen olemassaolo, voimakas kommunistipuolue jolla on pitkä traditio taistelussa uudenlaisen naisen aseman puolesta: olosuhteet, jotka, halusipa tai ei, eivät voi olla muodostamatta määrättyjä ehtoja jokaiselle, joka haluaa johtaa taistelua naisen emansipaation (tai vapautumisen) puolesta.» (Seroni 1977, 213)

Minkälainen sitten oli tuo PCI:n pitkä traditio naisemansipaation puolesta? Tämän kysymyksen yhteydessä kommunistit vetävät yleensä esiin kaksi nimeä, Antonio Gramscin ja Palmiro Togliattin. On siis palattava aina tämän vuosisadan alkuvuosikymmeniin mikäli mieli valottaa asiaa.

Toimittaessaan L'Ordine Nuovo -lehteä Gramsci puuttui joitakin kertoja naisen asemaan vallankumoustaistelussa. 10. maaliskuuta 1921 (PCI:n perustamisvuonna) hän käsitteli asiaa otsikolla »Meidän Feminismimme»:

»Kommunistinen naisliike ei ole 'feministinen' liike. 'Feminismi', joka tänä päivänä ilme-

nee sen kannattajissa rajoitettuine ohjelmineen kahden sukupuolen tasa-arvoistamisen puolesta, ei voi tarjota naisille, ja vielä vähemmän työläisnaisille, lääkettä heidän nykyiseen kaksinkertaiseen orjuuteensa ja lupausta paremmasta huomimisesta.»

Myöhemmin samassa artikkelissa, pohtiesaan kuinka vapauttaa nainen äitinä ja miehen toverina kotiorjuudestaan hämärtämättä arvoja, jotka ilmenevät äidinvaistossa, Gramsci totea:

»Kommunistisessa yhteiskunnassa perheen perusta läpikäy varmasti suuria muutoksia: mutta perhettä ei voida lakkauttaa. Se vapautuu ahdasmielisestä egoistisesta hengestään, luonnollisesta sellaisena aikana kuin meidän, jolloin ihmiset ovat toisiaan vastassa, riistettyinä ja riistäjinä, tai epätoivoisina kilpakumppaneina leivän hankkimiseksi; se vapautuu kurjuudesta, joka syövyttää kaikki tunteet.» (Ravera 1978, 111—114)

Näillä lainauksilla olen halunnut tuoda esiin nuoren kommunistipuolueen suoranaista antifeministisyyttä. Gramsci ei tietenkään debotoinut 1970-luvun feministiliikkeen kanssa, mutta hänen tekstissään pistää silmään apriorinen ei kaikelle, mikä ohjautuu kommunistipuolueen ja marxilaisen teorian ulkopuolelta. Vaikka Gramsci toisaalta korostaa naisen aseman parantamisen tärkeyttä, hän samalla näkee naisen kuitenkin ennenkaikkea äitinä ja miehen toverina.

Gramscin tekstissä on jo idullaan se perhekeskeinen emansipatorismi, joka nousi kukoistukseensa puolueen politiikassa ennen kaikkea Togliattin vauhdittamana toisen maailmansodan jälkeen.

Toisen maailmansodan päättyminen merkitsi Italialle pitkän fascismin kauden päättymistä. Alettiin säätää uutta »demokraattista» perustuslakia sodan ja Mussolinin fascististen lakien raunioille. Kommunistinen puolue laillistettiin ja sen johtoon astui Moskovassa fascismin paossa ollut Palmiro Togliatti.

Vapauden valossa silmiään räpytellyt PCI käänsi »muiden demokraattisten voimien» taivoon katseensa kohti maan jälleenrakentamista siirtäen vallankumouksen päivää tuonnetuksi. (Galli 1978, 17—19)



Adriana Seroni kirjoittaa:

»Sodan seuraukset, maan moraalisen ja materiaalsen uudelleenrakentamisen vaatimukset neuvovat siten korostamaan voimakkaasti perheen yhtenäisyyden välttämättömyyttä ja olemaan myös esittämättä oikeutta avioeroon perustuslakia säätävässä komiteassa.» (Seroni 1977, 119)

Togliatti puolestaan toteaa vuonna 1945 pidetyssä ensimmäisessä puolueen naiskonferenssissa:

»Tarvitsemme uudistetun perheen, perheen jossa ei enää ole feodaalisia jälkiä... joka vapautuu korruptiosta ja tekopyhydestä, jotka fascismi siihen liitti, ja joka on inhimillisen solidaarisuuden perustava keskus. (Togliatti 1973, 199)

Näiden lainausten mukaisesti maan jälleenrakentamiseen liittyi elimellisenä osana uuden, demokraattisen mutta kiinteän perheen rakentaminen. Naista ei haluttu kahlita enää kotiin vaan hänet haluttiin emansipoida ottamaan vastuunsa yhteiskunnan rakentamisesta miehen rinnalla. Työmarkkinat haluttiin avata naisille ja heidän kotityötaakkaansa haluttiin helpottaa sosiaalisten palvelujen verkoston luomisen avulla. Samalla korostettiin voimakkaasti äitiyden sosiaalista funktiota; sen piti olla valtiovallan erityisessä suojeluksessa.

Näin PCI:n »perhepoliittista linjaa» tuli hallitsemaan kolme teemaa:

1. Perheen merkitys yhteiskunnan perusyksikkönä
2. Äitiyden yhteiskunnallisen funktion korostaminen
3. Naisen emansipoiminen työn kautta

Edellä esitetyn perusteella PCI:n suhde »naiskysymykseen» vaikuttaa varsin yksiviivaiselta ja konservatiiviselta. On toki huomautettava, kuten Seroni tekee, että PCI:n toiminta parlamentissa varsinkin työtä ja sosiaalisia palveluja koskevilla kysymyksillä oli jatkuvasti varsin aloitteellista. Se nosti ensimmäisenä esille monia naisen asemaan liittyviä kysymyksiä ja sai myös monasti esityksensä läpi; naisen juridinen asema työelämässä parani ja sosiaaliset palvelut lisääntyivät. (Seroni 1977, 126)

1960-luvun loppua kohti kävi kuitenkin koko ajan selvemmäksi, että PCI:n käsitys siitä, mis-

tä naisen vapautumisessa oli kysymys, edisti joutain muuta kuin tuota vapautumista. Suorastaan pakkomielteenomainen tarve korostaa perheen merkitystä, nähdä naisen vapautuminen emansipaationa, joka lopullisesti voitaisiin ratkaista vasta sosialistisessa yhteiskunnassa, ajoi puolueen väistämättömään kommunikaatiokokokseen ja välirikoon nousevan feministiliikkeen kanssa. Puolueessa ei suostuttu tarkistamaan omaa kysymyksenasettelua, vaan feministejä syytettiin pikkuporvarillisuudesta, luokkaristiriitojen ja italialaisen todellisuuden asetamien välttämättömyyksiä sivuuttamisesta.

Unione Donne Italiane ei voi niputtaa aivan samaan kategoriaan PCI:n kanssa. Sen debatti feministiliikkeen kanssa oli kuitenkin varsin pitkälle samansuuntaista kuin kommunistipuolueen. UDI syntyi toisen maailmansodan jälkeen puolueista riippumattomana demokraattisena naisten järjestönä. Vaikka sillä ei siis olekaan järjestösidonnaisuutta PCI:ön samassa mielessä kuin esimerkiksi Suomessa Suomen Naisten Demokraattisella Liitolla SKP:hen, on kommunistien vaikutus kuitenkin järjestössä merkittävä. Sitäpaitsi UDI keskittyi toimintansa samantyyppisiin ekonomistisiin tavoitteisiin kuin PCI. Näistä syistä sitä ei tässä oteta erikseen esille.

### Feministinen politiikka

Tähän mennessä on käsitelty ennen kaikkea sitä, minkä feministinen liike kielsi, mitä vastaan se hyökkäsi ja mitä se kritisoi. Sitä onkin arvosteltu kyvyttömyydestä vastata kysymykseen, mitä autoritaaris-patriarkaalisten käytäntöjen tilalle. Liikkeen omasta näkökulmasta tällainen kritiikki ei kuitenkaan osu oikein maaliinsa. Onkin vihdoinkin aika tarkastella, mitä feministisellä politiikalla loppujen lopuksi oikein tarkoitetaan. Missä piilee italialaisen uusfeminismin omaleimaisuus verrattuna maan muihin poliittisiin liikkeisiin?

Poliittisen liikkeen politiikantekotapa ja toimintaohjelma ei yleensä synny tyhjästä, vaan suhteessa siihen historialliseen ja poliittiseen tilanteeseen, jota eletään. Myös italialaista uusfeminismiä on tarkasteltava niiden vaiheiden ja ristiriitojen kautta, joita se kävi läpi. Aivan ensimmäiseksi tällöin huomataan, että feminis-

tinin vaatimus autonomiasta on poliittista päätelyä tilanteessa, jossa nouseminen politiikan subjekteiksi käy muuta kautta mahdottomaksi; 1960-luvun liikkeen ignoroidessa naisia he päättivät järjestäytyä itsenäisesti.

Konfliktissa opiskelijaliikkeen kanssa kristallisoitui myös sukupuolen merkitys poliittisena referenssinä. Naiset huomasivat tulevansa riistetyiksi nimenomaan sukupuolensa, eivät luokka-asemansa, ihonväriänsä tai jonkun muun nimittäjän perusteella. Huomattiin, että kautta koko historian ihmiset oli aina jaettu kahteen, eriarvoiseen kastiin, miehiin ja naisiin. Näytti edelleen selvältä, että nainen kohtasi alistetun asemansa nimenomaan jokapäiväisissä elämäkäytännöissä, perheessä, kotitöissä, suhteessa mieheen, lapsiin ja suhteessa niihin mahdollisuuksiin, joita elämässä avautui toisaalta miehelle, toisaalta naiselle. Naisen yksityinen oli poliittista, koska hänen poliittinen painoarvonsa maailmassa määräytyi juuri yksityisessä.

Kokemukset 1960-luvun liikkeestä olivat tehneet selväksi, että yleinen ja teoreettinen yhteiskunta-analyysi ei välttämättä rakentanut siltaa tai yhteyttä yksityisen naisen erilliseen elämäkokemukseen. Hän ei kyennyt paikallistamaan luokkariistoa omassa elämässään kuin korkeintaan aviomiehensä tai isänsä perheessä saamansa luokka-aseman kautta. DEMAU yritti sisällyttää naisen yhteiskunta-analyysiinsa, mutta juuri sen toiminta osoitti pelkän teoretoinnin riittämättömyyden — ainakin jos teoretisoitiin jo valmiiksi luoduilla käsitejärjestelmillä. Feministit halusivat lähteä jokaisesta erikseen.

Feministien metodia, tiedostusryhmätoimintaa, on usein väitetty vain ryhmäterapeutiseksi sielunhoidoksi, jolla ei ole eikä voi olla mitään poliittisia seurauksia. Feministien omasta näkökulmasta tarkoituksena on omakohtaisen henkilöhistorian läpikäymisen avulla tavoittaa kokonaisanalyysi naisen tilanteesta yleensä. Tällöin ajatellaan, että poliittinen toiminta on mahdollista vain tiedostamisen kautta. Naisen yleinen asema yhteiskunnassa on mahdollista syvällisesti ymmärtää vasta kun ymmärtää oman erityisen asemansa. Tiedostusryhmätoiminnan päämääränä on siis saavuttaa poliittinen tietoisuus, joka avaa mahdollisuuden ulospäin suuntautuvalla toiminnalla. Se itsessään on

jo poliittista siinä mielessä, että se luo edellytyksiä politiikalle. (Travers 1973, 49—52)

Feministisestä näkökulmasta tiedostusprosessin korostaminen on johdonmukaista, sillä tarkoituksenahan on muodostaa autonomisista poliittisista subjekteista koostuva liike, ei liikutella massoja haluttuun suuntaan.

Kaikkein eniten kritiikkiä osakseen saanut komponentti feministisessä politiikassa lienee kuitenkin separatismi. Sillä tarkoitetaan nimensä mukaisesti erillistoimintaa, josta miehet ovat kertakaikkiaan suljettu ulos. Separatismiinkin päädyttiin ainakin osittain tilanteen pakosta. Monet naiset eivät miesten läsnäollessa uskaltaneet avata suutaan ja vastaavasti monet miehet naisten puheita kuunnellensa syyttivät näitä epäolennaisuuksiin takertumisesta, luokka-analyysin sivuuttamisesta yms. osoittaen näin täydellisen ymmärtämättömyytensä sitä kohtaan mitä naiset olivat tekemässä.

### Rivolta Femminile ja naisen kastratio

Rivolta Femminile oli yksi ensimmäisistä opiskelijaliikkeistä tai marxilaisista järjestöistä täysin riippumattomista feministiryhmistä. Se aloitti toimintansa vuonna 1970 Milanossa julkaisten manifestinsa, jonka alussa sanotaan:

»Naista ei pidä määritellä suhteessa mieheen. Tähän tietoisuuteen perustuu niin meidän taistelumme kuin meidän vapautemmekin.» (Lonzi 1974, 11)

Rivolta Femminile lähti etsimään mahdollisuutta määritellä nainen hänestä itsestään käsin. Nainen oli kuorittava määreistä, joita hänen päälleen historiassa oli kasattu, jotta voitaisiin hahmottaa naisen riiston luonne ja muoto. Positiivisista vaihtoehdoista saatettaisiin alkaa puhua vasta tämän jälkeen.

Rivolta Femminile ei lähtenyt liikkeelle alkuperäisestä kadotetusta matriarkaattista. Tunkeutumalla naisen yksityiselämän arkikäytäntöihin se hahmotti kyllä naisen riiston keskipisteeksi seksuaalisuuden, mutta ei tyytynyt Beauvoirin tavoin määrittelemään häntä Toiseksi Sukupuoleksi (Beauvoir 1982, 102), vaan katsoi, että nainen ei ole sukupuoli laisinkaan. Rivoltan mukaan naista ei vain riistetty seksuaalisesti vaan häneltä oli riistetty seksuaalisuus, su-



kupuoli, oma ruumis, kastroimalla klitoris, naisen seksuaalisen mielihyvän lähde. Merkittävää ei tällöin ole, leikataanko klitoris konkreettisesti kokonaan pois, kuten joissakin Afrikan maisa tehdään, vai nihiloidaanko se vaikenemalla, olemalla paljastamatta sen olemassaoloa, kuten Euroopassa on tehty. (Lonzi 1974, 78—79)

Jos poisleikattu klitoris symboloi naisen täydellistä alistamista, nihilointia inhimillisenä sukupuolisena olentona, niin vaginaan tunkeutuva penis symboloi vastaavasti miehistä ylivaltaa täydellisimmillään. Riistettyään naiselta mahdollisuuden seksuaaliseen mielihyvään mies alisti hänet oman seksuaalisen mielihyvänsä ja mahtinsa välineeksi. Kun nainen ei enää voinut määrittellä itseään suoraan oman ruumiinsa, oman seksuaalisuutensa kautta, oli hänen määriteltävä itsensä välillisesti miehen kautta, äitinä, vaimona, sisarena tai huorana. (Lonzi 1974, 94—95)

Täten feministien politiikka määrittänyt välttämättä oman ruumiin haltuunotoksi. Naisen on valloitettava takaisin oma seksuaalisuutensa, tavoittaakseen autonomiansa. Niin kauan kun klitoris leikataan, nainen ei voi olla olemassa täysivaltaisena inhimillisenä olentona.

»Klitorisella naisella ei ole mitään olennaista tarjottavana miehelle, eikä hän odota mitään olennaista mieheltä. Hän ei kärsi dualiteetista, eikä halua tulla yhdeksi. Hän ei pyri matriarkaattiin, joka on ylistettyjen vaginaalisten myyttinen aikakausi. Nainen ei ole suuri ÄITI, maailman vagina, vaan hän on pikkuinen klitoris omaksi vapautumisekseen.» (Lonzi 1974, 118)

On huomattava, että Rivolta Femminile ei määrittele naista epävapaaaksi vastakohtana vapaalle miehelle. Mieheltä ei tosin ole riistetty oikeutta omaan ruumiiseensa, mutta siinä määrin kuin penis ilmenee miehisen vallan symbolina, on miehininkin seksuaalisuus vieraantunut määreettömästä pyrkimyksestä mielihyvään ja astunut palvelemaan muita tarkoituksia.

Samoin kuin peniksen vaginaan tunkeutumisessa symboloituva herruus kertautuu kaikilla yhteiskunnan tasoilla, kertautuu myös naisen kastroation aiheuttama mykkyys kaikkialla naisen elämässä. Klitoriksettomalla naisella ei itsessään ole mitään huomautettavaa. Hän voi

toimia vain jonkun toisen välityksellä itselleen ulkopuolisten tarpeiden hyväksi.

Teesi naisen kastroatiosta johti Rivolta Femminilen monessa suhteessa toisenlaisiin johtopäätöksiin ja toiminta-ajatuksiin kuin eräät muut feministiryhmät. Ensinnäkään se ei pyrkinyt kompromissiin sosialististen teorioiden kanssa vaan vaati niitä tunnustamaan teoreettisen kyvyttömyytensä naisen aseman analyysin edessä. (Lonzi 1974, 29) Rivolta Femminile ei myöskään osallistunut kaikkiin 1970-luvulla järjestettyihin kampanjoihin naisen aseman parantamiseksi — tai osallistui pitkin hampain ja korostaen, että yksittäisuudistukset, kuten avioero- tai aborttilaki eivät itsessään muuta mitään. Ne ovat päinvastoin maskuliinisen reproduktiivisen sukupuolimoraalin mukaisia ja johdonmukaisia seurauksia sen logiikasta. (Lonzi 1974, 67—69) Rivolta Femminile katsoi avioeron vain pönkittävän avioliittoinstituutiota ja abortin vahvistavan käytäntöä, jossa naisen ruumis ei ole hänen omassa hallinnassaan. Tämänäköisiä lakiuudistuksia voitiin pitää vain ensiapuna tilanteessa, jossa mikään ei perusteellisesti muuttuisi silmänräpäyksessä.

## Lopuksi

Tässä kirjoituksessa ei juuri ole puututtu italialaisen feministiliikkeen tapahtumahistoriaan, vaan valotettu sitä temaattisesti, kuten alussa luvattiin. Tähän ratkaisuun on vaikuttanut »uskollisuus lähteelle», halu valottaa feministien omaa pyrkimystä avata tietä naisen vapautumiselle naisen maailmassaolemisen tavan syvällisen ymmärtämisen kautta. Ratkaisuun on vaikuttanut myös kohteen ajallinen läheisyys. Kysymys on 10—20 vuotta vanhasta ilmiöstä, josta on vaikea sanoa, »onko se päättynyt». Tällä hetkellä Italiassa on varsin hiljaista; naiset eivät enää täytä katuja samassa määrin kuin 10 vuotta sitten. Samalla feministinen tematiikka on kuitenkin tunkeutumassa sinne, minne sitä ei toivotettu tervetulleeksi liikkeen voimainvuosina. Esimerkiksi kommunistisessa puolueessa on käyty varsin vilkasta keskustelua aiheesta. Onko kysymyksessä vain pyrkimys kompromissiin, jotta feministit saataisiin puolueen kannattajiksi, vai rehellisempi halu itsekritiikkiin ja uudelleenarviointiin, jää nähtäväksi. Kaiken



kaikkiaan kokonaisarvion esittäminen olisi voinut johtaa vain harhaisiin johtopäätöksiin, puhumaan imperfektissä sellaisesta, joka on ehkä vasta tulossa.

#### LÄHTEET

- Bimbi, Franca, toim.: *Dentro lo specchio*, Mazzotta, Milano 1977.
- Chinese, Maria ym.: *È già politica*, Rivolta Femminile, Milano 1977.
- de Beauvoir, Simone: *The Second Sex*, Penguin Books, Aylesbury Buchs 1982 (1949).
- Ergas, Yasmine: 1968—79 — Feminism and the Italian Party System, Women's Politics in a Decade of Turmoil. *Comparative Politics* 14/1982.
- Frabotta, Biancamaria, toim.: *La politica del femminismo*, Savelli, Roma 1976.
- Fraire, Manuela ym. toim.: *L'Almanacco*, Edizioni delle donne, Milano 1978.
- Galli, Giorgio: *La sinistra italiana nel dopoguerra*, Saggiatore, Milano 1978 (1958).
- Langer, Alexander: Grüne in Italien. *Die Kommune*, 2/1984.
- Lonzi, Carla: *Sputiamo su Hegel e altri scritti*, Rivolta Femminile, Milano 1974.
- Monicelli, Mino: *L'Ultrasinistra in Italia 1968—1978*, Laterza, Bari 1978.
- Nappi, Antonella ym.: *La pratica politica delle donne*, Mazzotta, Milano 1978.
- Nappi, Antonella: *L'Alternativa, esperienze di autonomia, identità femminile e nuovi rapporti sociali*, Edizioni unicolpi, Milano 1983.
- L'Offensiva, *Quaderni di Lotta Femminista 1*, Lotta Femminista, Torino 1974.
- Il personale è politico, *Quaderni di Lotta Femminista 2*, Lotta Femminista, Torino 1974.
- Ravaioli, Carla: *La questione femminile, Intervista col PCI*, Bompiani, Milano 1976.
- Ravera, Camilla: *Breve storia del movimento femminile in Italia*, Editori Riuniti, Roma 1981 (1978).
- Saarinen, Aino: Uusista ja vanhoista naisliikkeistä ja naisten poliittisen toiminnan ominaislaadusta, *Tiede & Edistys* 4/1984.
- Seroni, Adriana: *La questione femminile in Italia 1970—1977*, Editori Riuniti, Roma 1977.
- Spagnoletti, Rosabalda: *I movimenti femministi in Italia*, Savelli, Roma 1974.
- Togliatti, Palmiro: *L'Emancipazione femminile*, Editori Riuniti, Roma 1973.
- Travers, Julienne: *Femminismo, processo di involuzione o di apertura*. Sottosopra (1973), 49—52.